

творчості. Так, зокрема, студенти педагогічного факультету Міжнародного університету «Рівненський економіко-гуманітарний інститут» імені академіка Степана Дем'янчука проходять педагогічну практику на базі школи розвитку I ступеня з поглибленим вивченням англійської мови № 29 м. Рівне, де працює творчий колектив педагогів. Саме на базі цього закладу діє експериментальний майданчик по вивченню проблеми розвитку творчої особистості молодшого школяра. Для того, щоб розвивати творчість у школярів, необхідно самому бути творчою особистістю.

Умовою формування творчої активності майбутніх педагогів виступає самостійна і науково-дослідна робота студента.

Таким чином, найбільш ефективний вплив на процес формування готовності студентів до педагогічної творчості у вищій школі забезпечують такі умови:

- > наявність у студентів бажання, позитивного відношення і стійкої потреби займатися творчою діяльністю;
- > знання студентами особливостей, зміст/, методів, засобів і форм творчої діяльності вчителя;
- > залучення студентів до творчої діяльності професійно-педагогічної спрямованості;
- > знання труднощів, що можуть зустрітися в творчій діяльності вчителя, здатність їх подолати;
- > потреба в самовдосконаленні своїх творчих здібностей;
- > вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду;
- > високий професіоналізм педагога вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Основы педагогики творчества. - Казань, 1988.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - К., 1997.
3. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. - М., 1987.
4. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. - М., 1990.
5. Концепція педагогічної освіти // Інформаційний збірник МО України. - квітень 1999.
6. Кухарев Н.В., Решетько В.С. Диагностика педагогического мастерства и педагогического творчества (Опыт, критерии измерения, прогнозирование). В 3 ч. Ч. II. Диагностика педагогического творчества. - Мн., 1996.
7. Лернер И.Я. Проблемное обучение, - М., 1974.
8. Моляко В.А. Психология творческой одаренности. - К., 1978.

ЗНАЧЕННЯ РУХЛИВИХ ІГОР ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Мар'єва

У цій статті розповідається про значне місце рухливих ігор у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку, які сприяють фізичному, розумовому, моральному та естетичному розвитку дитини. Розкрито основні вимоги щодо організації та методики їх проведення.

В этой статье рассказывается о значительном месте подвижных игр в системе физического воспитания детей младшего школьного возраста, которые способствуют физическому, умственному, моральному и эстетическому развитию ребенка. Раскрыты основные требования к организации и методике их проведения.

In this article is told about significant place of the rolling games of system of the physical education of the children younger school age, which have an influence upon physical, mental, moral and aesthetic development child. Main requirements have opened for organizations and methods of their undertaking.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті наголошує, що державна політика в галузі освіти спрямована на збереження здоров'я людини в усіх її складових: духовній, соціальній, психічній, фізичній.

Виховання школярів здоровими, фізично розвинутими, енергійними та життєрадісними є найважливішими завданнями фізичної культури в школі.

У 7-12-річному віці відбувається найінтенсивніший розвиток рухового аналізатора. Але сьогодні ми спостерігаємо майже парадоксальне явище: саме після вступу до школи різко скорочується обсяг рухової активності дитини. Як засвідчила спільна сесія АМН і АПН України «Актуальні проблеми здоров'я та освіта дітей на початку XXI ст.» У червні 2001 р., лише 35% дітей, які прийшли до школи, є здоровими; закінчують школу здоровими близько 11%.

Тим часом фізіологічний стан організму, що росте і розвивається залежить від рухової активності. «Ніщо так не виснажує й не руйнує людину, як тривала фізична бездіяльність», - цю мудру думку висловив ще Аристотель. Порушення постави, нервові розлади й багато інших недуг часто-густо є прямими наслідками ігнорування фізичних вправ.

Потреба дітей у русі обумовлена біологічними законами розвитку. «Рух - це життя», - такою є стародавня істина. Тому у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку важливе місце посідають рухливі ігри, які сприяють фізичному, розумовому, моральному та естетичному розвитку дитини. Підкреслюючи виняткове значення ігрової діяльності для всебічного розвитку дітей, А.С.Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба. Яка дитина в грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається в грі».

Відомий російський педагог П.Ф.Лесгафт писав, що завдання фізичного виховання полягає в тому, щоб навчити дітей «свідомо ставитися до своїх рухів». Він високо оцінював виховне значення ігор, обґрунтував, що під час гри здійснюється єдність фізичного і психічного розвитку дитини. Особливу роль при цьому він відводив рухливим іграм з правилами. Додержання правил виховує у дітей чесність, рішучість, сміливість, культуру поведінки в колективі, вміння керувати і регламентувати свої рухи, виявляти самостійність та ініціативу.

Кожна гра, вказував П.Ф.Лесгафт, повинна мати певну мету, а форма гри - викликати «почуття задоволення». Він зазначав, що організовуючи ігри в школі, ми вчимо дітей керувати собою. Проста гра є однією з найбільш важливих і необхідних вправ, яка може дати вихованцям не тільки у фізичному, але й у моральному відношенні більше користі, ніж розумова праця у звичайній формі, з урочними завданнями і вправами пам'яті. Ціль школи полягає в тому, щоб навчити розуміти істину та поступати і жити згідно цієї істини та правди.

Дослідження показали, що рухливі ігри та забави є найефективнішими засобами удосконалення техніки виконання фізичних вправ та розвитку рухових якостей у дітей молодшого шкільного віку.

Багато вчених приходять до висновку, що гра як структурна модель поведінки дитини, є засобом оволодіння нею навколишньої дійсності і підготовки до її перетворення. Отже, для дітей ігри - це їх безпосереднє життя, а педагог за допомогою ігор формує у них риси характеру, які необхідні людині.

Актуальність дослідження. Як показали спеціальні дослідження, 85% вільного від навчання часу школярі проводять у статичному положенні, а це негативно впливає на їх здоров'я. Рухливі ігри - найкращі ліки для дітей від рухового «голоду» - гіподинамії.

Багато з них існують із незапам'ятних часів та передаються з покоління в покоління. Час вносить зміни у сюжети деяких ігор, наповнює їх новим змістом, що відображає сучасне життя. Ігри збагачуються, удосконалюються, створюється безліч ускладнених варіантів, але їх рухова основа лишається незмінною. Важливе значення рухливих ігор полягає в тому, що вони вичерпують усі види властивих людині природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, боротьбу, лазіння, метання, вправи з предметами - і тому є самим універсальним та незамінним засобом фізичного виховання. Характерною рисою рухливих ігор є не лише багатство та різноманітність рухів, а й свобода їх застосування в різних ігрових ситуаціях, що створює великі можливості для виявлення ініціативи та творчості. Рухливі ігри мають яскраво виражений емоційний характер.

Виховне значення гри, її всебічний вплив на розвиток дитини важко переоцінити. Гра органічно властива дитячому віку й при вмілому керівництві з боку дорослих здатна творити чудеса. Лінивого вона може зробити працелюбним, незнайку - знаючим, невмілого - умільцем. Наче чарівна паличка, гра може змінити відношення дітей до того, що здається їм іноді надто звичним, скучним, набридлим.

Мета дослідження. Враховуючи нагромаджений досвід з вдосконалення процесу фізичної культури дітей молодшого шкільного віку, метою роботи було визначення ефективності розроблених нами методичних рекомендацій щодо систематизації рухливих ігор. Ігри групуються з урахуванням вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку. Це полегшує підбір ігор для вдосконалення різних видів основних рухів, допомагає у вихованні певних моральних і вольових якостей. Правильно підібрані рухливі ігри сприяють гармонійному розвитку організму.

Методи дослідження. У роботі були використані такі методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел; опитування та анкетування; педагогічні спостереження; антропометричні вимірювання; тестування; педагогічний експеримент; психологічні тести.

З антропометричних вимірювань у роботі використовувались: визначення показників росту, ваги, окружності грудної клітки, Індексу пропорційної тіло будови, життєвої ємності легень. У тестуванні були використані такі тестові вправи: біг 30 м з високого старту, стрибок у довжину з місця, біг 800 м, човниковий біг 4x9 м, нахил тулуба вперед з положення сидячи, згинання і розгинання рук в упорі лежачи, вис на зігнутих руках на перекладині, відносна стрибучість.

Організація дослідження. Педагогічний експеримент тривав 9 місяців (2002-2003 навчальний рік) і проводився на базі Державного загальноосвітнього навчального закладу 1-го ступеня №30 «Гармонія» м. Рівного.

У педагогічному експерименті брали участь учні 1-А та 1-Б класів. Всі учні були розділені на дві групи: контрольну (1-А клас - 28 учнів) та експериментальну (1-Б клас - 25 учнів).

На початку навчального року в обох групах було проведено педагогічне, психологічне тестування і антропометричні вимірювання для визначення рівня фізичної та психологічної підготовленості молодших школярів. Дані дослідження показали, що школярі обох груп не мають суттєвої різниці в показниках фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

У ході другого етапу експерименту фізичний розвиток дітей відбувався за різними програмами. У контрольній групі уроки проводились на основі змісту шкільних програм з фізичної культури без використання рухливих ігор два рази на тиждень тривалістю 30 хвилин. В експериментальній групі зміст уроків будувався на основі використання комплексів рухливих ігор з урахуванням вікових особливостей -2-3 гри та 1 українська народна гра.

Аналогічно проводилась робота і в групах продовженого дня під час оздоровчої години (тривалість - 60 хвилин).

Результати дослідження. У результаті досліджень встановлено, що рухливі ігри - важливий засіб всебічного виховання дітей молодшого шкільного віку. Правильно підібрані рухливі ігри сприяють гармонійному розвитку організму. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей ефективно впливають на діяльність серцево-судинної, дихальної та інших систем організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну (про що свідчать показники фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей експериментальної групи). Систематичне використання комплексів рухливих ігор показало, що в учнів експериментальної групи відбувався більший приріст показників розвитку фізичних якостей у порівнянні з показниками контрольної групи.

Рухливі ігри задовольняють потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дітей закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів, розвиваються такі важливі фізичні якості, як швидкість, спритність, витривалість.

Для розвитку швидкості проводились ігри, які потребують негайної рухової реакції в обстановці, що швидко змінюється, ускладнені додатковими завданнями, а також ігри з подоланням певної відстані за найкоротший час (« Біжіть до прапорця», « Квач», « Хто перший»).

Для розвитку спритності використовували такі ігри : «Прокоти м'яч у ворота», «Совонька», «Серсо» та ін.

Розвивати окремі види м'язів рук, ніг і тулуба допомагали ігри, які потребують короткочасного силового напруження («Хто далі кине», «З купинки на купинку», «Ведмідь і бджоли»).

Витривалість розвивали, використовуючи ігри з інтенсивною руховою діяльністю, але оптимальною в часі для даної вікової групи («До жени свою пару», «Рибалки і рибки», «Вудочка» тощо).

Значний вплив мають рухливі ігри на виховання морально-вольових якостей. Свої дії учасники гри підпорядковують її правилам. Правила регулюють поведінку, сприяють вихованню свідомої дисципліни, привчають відповідати за конкретні вчинки, розвивають почуття товарищескості. У колективних іграх у дитини формується поняття про норми громадської поведінки, виробляються організаційні навички, виховується прагнення до перемоги, сильна воля, стійкість, витримка. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей в дружній колектив.

Рухливі ігри ефективно впливають на розумовий розвиток дитини, допомагають уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи, розширюють кругозір

Під час ігрової діяльності у дітей створюються позитивні умови для розвитку уваги, сприймання, уточнення певних понять, творчої фантазії, пам'яті. У процесі гри діти обмірковують, що і як краще зробити, розмовляють між собою, підраховують кількість влучань у ціль, поквачаних гравців. Усе це сприяє розвитку мови, швидкості, мислення та кмітливості.

Чітке й швидке виконання рухів, погодженість дій під час гри, особливо коли вона проводиться під музичний супровід, формують естетичні почуття дітей, привчають їх помічати красу рухів. Рухлива гра, яка проводиться під музику, викликає у дітей більший інтерес й проходить жвавіше. Завдяки музиці підвищується рухова активність дітей. Рухлива гра з музичним супроводом ефективніше сприяє формуванню правильної постави, координації рухів та їх удосконаленню.

Цінним у педагогічному відношенні є використання українських народних ігор. Багатющий ігровий матеріал, створений генієм народу для дітей, віддзеркалює своєрідність культури нації. Звернення уваги на народні ігри, розробка цього джерела, організація ігор і створення з них могутнього і прекрасного виховного засобу, як зазначав К.Д.Ушинський, набувають особливої актуальності нині завдяки усвідомленню ролі загальнолюдських та самобутніх культурних цінностей у формуванні дитини. Через ігрову діяльність, частку світобачення дитини, ми здатні посіяти в довірливому її серці зерна добра, істини, краси, почуття любові, жалю, милосердя, приязні, які ми шануємо в людях.

В іграх яскраво відтворювались естетичні начала народного життя, побуту, праці, уявлення про честь, гідність людини, її життєву місію. Таким чином, народні ігри сприяють розвитку в дитини національного асоціативного мислення, формують її характер.

Широта виховного впливу українських народних рухливих ігор висовує і певні методичні вимоги до їх проведення: відповідність ігор до способу життя людей, їх психічного складу, рівня культури, традицій; відповідність складності сюжету рівню розвитку, рівню знань, умінь, навичок та фізичних якостей дітей; відповідність до завдань виховання, умов успішного здійснення педагогічного процесу.

Гнучке застосування відомих принципів класифікації дає педагогам виключну можливість раціонального використання скарбниці українського народного ігрового фольклору. Перед тим як вибрати гру, треба визначити мету, врахувати вікові можливості дітей, їхні інтереси та фізичну підготовленість, місце і час проведення, а також погодні умови (під час проведення ігор на повітрі).

Особливої уваги потребують малоактивні й ослаблені діти, які недостатньо орієнтуються в завданні. їм треба своєчасно допомогти, підбадьорити, щоб вони були впевненішими.

При проведенні рухливих ігор визначити фізичне навантаження набагато важче, ніж під час виконання фізичних вправ, не пов'язаних з ігровими діями. Воно залежить від загального навантаження на занятті з фізичної культури, характеру діяльності дітей на прогулянці, від їхньої активності та інших факторів. Ігрова діяльність своєю емоційністю захоплює дітей, і вони не відчують втоми. Отже, щоб учні не перевтомлювались, потрібно своєчасно припинити гру або знизити інтенсивність рухів.

Тривалість гри залежить від мети, яку ставить вчитель; умов, в яких вона проводиться (урок, прогулянка); віку дітей та їхньої кількості. Закінчити її треба своєчасно, коли школярі дістануть належне фізичне навантаження. Крім того, закінчення гри не повинно бути несподіваним для її учасників, бо це може спричинити негативну реакцію дітей.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що рухливі ігри - важливий засіб всебічного виховання дітей молодшого шкільного віку. З ЇХІ [ЬОЮ допомогою вчитель вирішує різноманітні

педагогічні задачі, пов'язані з навчанням рухових дій, розвитком фізичних здібностей, формуванням соціальних якостей особистості школярів

ЛІТЕРАТУРА

1. Яницька О.Ю. Українські народні рухливі ігри для дітей старшого дошкільного віку. -Рівне : Державне редакційно-виробниче підприємство, 1992. -113 с.
2. Матвеев А.П. Методика физического воспитания с основами теории. -М.: Просвещение, 1991.
3. Минский Е.М. Игры и развлечения в группе продленного дня. - М.: Просвещение, 1985. -191 с.
4. Баранов В.М. В мире оздоровительной физкультуры. - К.: Здоров'я, 1987.-130 с.
5. Горохова скриня: Українські народні ігри : Для дошкільного та молодшого шкільного віку / Упоряд. В.Пепа ; К.: Веселка, 1993. - 96с.
6. Федосенко О.М. Игри та розваги . - К.: Радянська школа, 1962. - 450 с.
7. Лесгафт П.Ф. Собрание педагогических сочинений. - Государственное издательство «Физкультура и спорт» Москва 1953 Т.4. - С.269-274.
8. Рухливі і спортивні ігри в школі: Посібник для вчителя/А.П.Демчишин, ВМ.Артюх, В.А.Демчишин, Й.Г.Фалес. - К.: Освіта, 1992. - 175 с.

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Горбатюк Т.І.

Гуманізація освітнього процесу сьогодення - не тільки популярна тема численних фахових дискусій, а й теоретичне підґрунтя перебудови сучасної освіти. Закон «Про освіту» проголосив як одну з найважливіших факторів цієї розбудови гуманізацію і гуманітаризацію всього життя навчальних закладів, повернення їх до людини - до дитини, яка навчається, до підлітка, старшого школяра, студента. У національній доктрині розвитку освіти України, затвердженої Указом Президента України від 17 квітня 2002р. зазначено, що «українська освіта має гуманістичний характер і ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.»

В умовах кризових явищ спостерігається зниження духовності, деморалізується частина молоді. У Законі про вищу освіту наголошується, що «виховний процес у вищому навчальному закладі має на меті сприяти формуванню у студентів глибоких переконань про необхідність поваги до загальнолюдських і національних цінностей». Майбутнє України залежить від студентської молоді, її рівня освіченості, громадської активності, національної самосвідомості. Саме тому проблема становлення гуманістичних цінностей сучасної вищої педагогічної освіти України є однією з найважливіших для досягнення успіху реформувань освітньої системи України.

Аналізом практики встановлено, що недостатній рівень гуманізації освіти виховання без формування гуманістичних цінностей у молоді негативно відображається на якості отриманої вищої освіти.